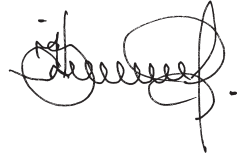

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

БИКОВ Ігор Олегович

УДК 351.713(477):341.174(4)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАБЛИЖЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ДО СТАНДАРТІВ ЄС**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
КОРМИЧ Борис Анатолійович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри морського та митного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
МЕЛЬНИК Роман Сергійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри адміністративного права;

кандидат юридичних наук, доцент
МАЗУР Анатолій Васильович,
Університет митної справи та фінансів,
доцент кафедри адміністративного
та митного права

Захист відбудеться _____ 2019 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Європейський союз, як регіональне економіко-політичне утворення, значною мірою впливає на тенденції розвитку українського митного законодавства у цілому. Починаючи з підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, тенденція наближення митного законодавства України до стандартів ЄС набирала сили, що пов'язано з прагненням України сформуванню якісно нове митне законодавство, яке відповідало б європейському. За таких умов постає нагальна потреба наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, яке містило би комплекс заходів щодо удосконалення національних стандартів, норм і положень, що є основою правозастосування та правореалізації. Крім того, ефективне реформування діяльності української митниці потребує формування сучасного нормативно-правового регулювання та дієвих адміністративно-правових механізмів, які відповідали би сучасним принципам належного урядування та верховенства права, властивим митному законодавству ЄС. Вирішення цих завдань є неможливим без формування комплексної адміністративно-правової концепції сприйняття та реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри морського та митного права «Митне, морське та інформаційне право: євроінтеграційний вимір», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016–2020 роки «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формування комплексного адміністративно-правового механізму забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у контексті підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі основні задачі: визначити та охарактеризувати етапи історичного розвитку митного законодавства України у контексті дослідження;

визначити сучасний стан наукової розробки проблем застосування та реалізації митних стандартів ЄС в Україні;

охарактеризувати загальні наукові положення адаптації, гармонізації, спрощення та уніфікації митного законодавства України у контексті підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;

визначити зміст понять «наближення митного законодавства України до стандартів ЄС», «європейська стандартизація національного митного законодавства України» та «стандарт митного законодавства України»;

проаналізувати національну джерельну базу у контексті дослідження; визначити та класифікувати систему митних стандартів ЄС, розкрити їх значення у контексті реалізації митних стандартів ЄС в Україні;

охарактеризувати процес наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

визначити та класифікувати адміністративно-правові форми наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

визначити та класифікувати адміністративно-правові методи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

охарактеризувати адміністративно-правові форми та методи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

дослідити адміністративно-правову організацію процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

сформувати та запропонувати теоретично обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України у частині реалізації адміністративно-правових механізмів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Об'єктом дослідження є процес адміністративно-правового забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження утворює система загальнонаукових, філософських та спеціальних методів, застосування яких забезпечує досягнення мети дослідження і достовірність отриманих результатів. Підґрунтям дослідження є діалектичний метод наукового пізнання дійсності у їх розвитку та взаємозв'язку. У концептуальній основі здійсненого дослідження у поєднанні використано системний та герменевтичний методологічні підходи, а також як методологічний інструментарій використано загальнонаукові та спеціальні методи. Так, історичний та порівняльно-правовий методи використано під час аналізу генезису становлення положень динаміки та періодизації процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС (п. 1.1). Метод доктринального аналізу зробив можливим критичне осмислення існуючого розуміння реалізації митних стандартів ЄС в Україні (п.п. 1.2, 1.3, р. 3). За допомогою герменевтичного методу з'ясовано сутність окремих наукових положень щодо змісту адміністративно-правового забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС (п.п. 1.2, 3.2, 3.3). Формально-логічний метод дозволив сформулювані задачі дослідити в динаміці та взаємозв'язку, поглибити понятійний апарат, з'ясувати сутність наближення митного законодавства України до стандартів ЄС (п.п. 1.2, 1.3, 3.2). Догматичний метод застосовано при формулюванні висновків і пропозицій, обґрунтуванні суджень та удосконаленні понятійного апарату дослідження (п.п. 1.2, 3.2, 3.3). Системний метод надав можливість розмежувати досліджувані категорії та визначити їх сутність (п. 1.1, р. 2, п. 3.1). За допомогою методу класифікації систематизовано та поділено на

категорії європейські стандарти митного законодавства, адміністративно-правові форми та методи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС (р. 2, п. 3.2). Метод узагальнення надав можливість послідовно звести окремі елементи дослідження до одного цілого та сформулювати обґрунтовані висновки, спрямовані на удосконалення досліджуваних питань (п.п. 1.1, 1.2, 2.1, 3.1, 3.3). Методи аналізу, синтезу, аналогії, індукції та дедукції дозволили дослідити ґносеологічне підґрунтя та перспективи адміністративно-правового забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС (п. 1.2, р. 2, р. 3).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці таких провідних фахівців у галузі адміністративного права, митного права та загальнотеоретичної юриспруденції, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, Л.В. Бицюра, Г.М. Виноградов, О.Т. Волощук, С.В. Грищак, С.І. Денисенко, Є.В. Додін, Г.В. Друзенко, А.А. Дубініна, С.К. Дудар, С.А. Дуженко, Ю.М. Дьомін, Н.А. Железняк, Ф.Л. Жорин, В.К. Забігайло, С.В. Ківалов, Я.М. Кістанова, Ф.Г. Клян, А.М. Колодій, Б.А. Кормич, Т.А. Латковська, А.В. Мазур, А.А. Наку, В.Я. Настюк, В.С. Нересєянц, Ю.В. Оніщик, Н.М. Пархоменко, С.М. Перепьолкін, В.Ф. Погорілко, Д.В. Приймаченко, Г.В. Романенко, К.К. Сандровський, В.Д. Сидор, М.Л. Смолярова, Є.Л. Стрельцов, Л.Р. Тимофєєва, С.М. Тимченко, М.Ю. Тихомиров, О.Г. Турченко, В.В. Філатов, Т.І. Фулей, Н.С. Хомюк, О.В. Чорна, А.С. Шелудченкова, Ю.С. Шемшученко, Т.А. Шміт, М.Г. Шульга та ін.

Нормативно-правовою базою роботи є Конституція і закони України, укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України. У ході здійснення дисертаційного дослідження використано також міжнародне законодавство та законодавство країн ЄС.

Емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики митних органів, судові рішення та статистичні дані.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першою в Україні кваліфікаційною науковою роботою, в якій запропоновано комплексну адміністративно-правову концепцію наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

За результатами здійсненого дослідження отримано такі найважливіші положення, що мають наукову новизну:

уперше:

охарактеризовано динаміку наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, зокрема підкреслено, що відповідні процеси у національному митному законодавстві розпочалися значно раніше, ніж в інших галузях, та були обумовлені об'єктивними тенденціями розвитку світової торгівлі, виокремлено чотири історичні етапи такого наближення, кожен з яких має свої характерні риси;

запропоновано визначення поняття «стандарт митного законодавства», під яким слід розуміти загальноприйняте та універсальне правило, що

формується та використовується у рамках міжнародної співпраці держав та міжнародних організацій із митних питань, безпосереднім об'єктом регулятивного впливу якого є правотворча та правозастосовча діяльність національних держав;

запропоновано стандарти митного законодавства ЄС системно поділяти на чотири основні групи: загальні митні стандарти ЄС, спеціальні митні стандарти ЄС, кореляційні митні стандарти ЄС та інструментальні митні стандарти ЄС;

запропоновано структуру стандарту митного законодавства, яка містить у собі: 1) класифікацію в залежності від інтенсивності практичної реалізації та в залежності від ступеня обов'язковості імплементації в українське законодавство (безумовна реалізація стандартів ЄС, виняткова реалізація стандартів ЄС, селекційна стандартизація, реалізація найменшого стандарту ЄС); 2) посилання на міжнародне зобов'язання, яке вирішує його реалізація; 3) спосіб наближення до стандартів ЄС з огляду на його мету; 4) строки реалізації; 5) суб'єкт, відповідальний за підготовку, організаційне забезпечення та контроль імплементації стандарту ЄС;

сформовано концепцію адміністративно-правових форм наближення митного законодавства України до стандартів ЄС як способів зовнішнього вираження владного та управлінського впливу у цій сфері, яких запропоновано класифікувати на традиційні (видання адміністративних актів, укладення адміністративних договорів) та нетрадиційні (застосування визнаних в ЄС принципів та практик при реалізації дискреційних повноважень митних органів ДФС, взаємодія з недержавними суб'єктами);

запропоновано типологію методів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у залежності від ступеня обов'язковості імплементації конкретних норм у національне законодавство: метод безумовної реалізації стандартів ЄС, метод виняткових стандартів, метод селекційної стандартизації та метод найменшого стандарту;

удосконалено:

підходи до форм діяльності суб'єктів владних повноважень щодо апроксимації митного законодавства України до стандартів ЄС, у рамках якої правовими формами апроксимації національного митного законодавства до стандартів ЄС є способи зовнішнього вираження процесу апроксимації, що відіграють роль юридичних фактів, які приводять до виникнення, зміни або припинення означених правовідносин у сфері державної митної політики, правові форми приводять до юридичних наслідків, а результати неправових перетворюються на правові і лише через них впливають на динаміку правової реальності;

погляди на механізм захисту національних інтересів під час реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, що полягає у затвердженні Кабінетом Міністрів України Стратегії наближення

митного законодавства України до стандартів ЄС із наданням профільним міністерством висновків щодо відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам держави та їх відповідності національному законодавству України з аналізом можливих результатів (наслідків) та мети впровадження стандартів ЄС, за умов їх реалізації в Україні;

набули подальшого розвитку:

уявлення про інституційні механізми реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

погляди щодо застосування джерел митного законодавства ЄС в Україні;

обґрунтування ролі міжнародно-правових стандартів у підвищенні якості митного законодавства України;

запропоновано зміни до Митного кодексу України з метою ефективного реформування діяльності української митниці у контексті реалізації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використаними у:

науково-дослідній роботі – для розвитку положень адміністративно-правового забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС та подальшого дослідження означеної проблематики;

навчальному процесі – при викладанні у закладах вищої освіти навчальних дисциплін з адміністративного та митного права та при підготовці відповідних навчальних матеріалів із дисциплін «Митне право України», «Митне право ЄС», «Міжнародне митне право» та ін.;

нормотворчій діяльності – для надання пропозицій щодо удосконалення норм Митного кодексу України та при підготовці нормативно-правових актів із питань митного права та у сфері міжнародної торгівлі, а також при розробці Кабінетом Міністрів України адміністративно-правових механізмів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС;

правозастосовчій діяльності – для підвищення ефективності практики реалізації норм митного законодавства України та стандартів ЄС в Україні, для удосконалення правозастосовчих та провінтерпретаційних процедур.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження, теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, розглядалися й обговорювалися на засіданнях кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія», а також на: Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.), Міжнародній науковій конференції «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Львів, 27–28 січня 2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 27–28 січня 2017 р.), Міжнародній науково-практичній

конференції «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії в ХХІ ст.» (м. Запоріжжя, 27–28 січня 2017 р.), Міжнародній науковій конференції «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 17–18 лютого 2017 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку» (м. Херсон, 10–11 лютого 2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Роль права та закону в громадянському суспільстві» (м. Київ, 10–11 лютого 2017 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження відображено у 14 наукових публікаціях, 5 із яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 2 – у зарубіжних наукових виданнях (Республіка Молдова, Чеська республіка), 7 – у тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою та задачами дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, 3 розділів, поділених на 9 підрозділів, списку використаних джерел, висновків та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 220 сторінок, із них основного тексту 154 сторінки, список використаних джерел налічує 250 найменувань і розміщений на 24 сторінках, додатки викладено на 11 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено ступінь її наукової розробки, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету, основні задачі, об'єкт та предмет дослідження, розкрито його методологію, теоретичну та емпіричну основу, висвітлено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації, структури та обсягу роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС» містить три підрозділи, в яких розкрито еволюційні етапи процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, запропоновано визначення поняття «стандарт митного законодавства» та опрацьовано джерела митного права та митного законодавства у контексті євроінтеграційного процесу.

У **підрозділі 1.1. «Динаміка та періодизація процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС»** проаналізовано наявний доктринальний базис роботи, запропоновано та обґрунтовано динаміку наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Процес наближення національного митного законодавства запропоновано поділяти на чотири основні історичні етапи: перший етап триває з 1990 р. до 1994 р. (підписання УПС) – період утвердження України як рівноправного учасника міжнародної спільноти; другий етап починається в 1994 р. і триває до вступу УПС в силу 1 березня 1998 р., що започатковує

співробітництво між Україною та ЄС у правовій, політичній, торговельно-економічній та інших сферах і характеризується прийняттям Україною європейських стандартів після підписання УПС; третій етап триває з 1998 р. до 2013 р. – реалізація Стратегії інтеграції України до ЄС та виконання умов для підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; четвертий етап (сучасний) – починається у 2014 р. – підписання та реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проаналізовано особливості кожного з етапів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

У підрозділі 1.2. «Наближення митного законодавства України до стандартів ЄС: поняття, зміст» досліджено зміст, правову природу та взаємодію таких понять, як: «наближення митного законодавства», «гармонізація митного законодавства», «стандартизація митного законодавства». Запропоновано та визначено поняття «стандарт митного законодавства» як загальноприйняте та універсальне правило, що формується та використовується в рамках міжнародної співпраці держав та міжнародних організацій із митних питань, безпосереднім об'єктом регулятивного впливу якого є правотворча та правозастосовча діяльність національних держав.

Розкрито еволюційні та закономірні етапи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Запропоновано розглядати тенденцію стандартизації національного митного законодавства, тобто його відповідності європейському стандарту митного законодавства як його якісну міру та характеристику. У результаті впровадження стандартизації митного законодавства створюється його стандарт.

У підрозділі 1.3. «Основні джерела митного права та митного законодавства у контексті євроінтеграційного процесу» розкрито систему джерел митного права у рамках наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, оскільки вони, у певних випадках, не лише містять у собі джерела митного законодавства, але і є основою для їх формування. Встановлено, що євроінтеграційні процеси на сучасному етапові розвитку України впливають на національну правову систему, що не може не вплинути на митне законодавство та його джерела.

Виходячи із загальнотеоретичного бачення категорій «джерело права» та «джерело законодавства», враховуючи особливості митного права та митного законодавства України та ЄС, зазначено, що поняття «джерело митного права» є ширшим за поняття «джерело митного законодавства», адже до нього можуть належати різні джерела права, а не лише ті, що є нормативно встановленими. Виходячи із цього, систему джерел митного права можна охарактеризувати як сукупність усіх форм юридичного закріплення та фіксування інформації про юридичні норми у їх сукупності та взаємозв'язку

Розділ 2 «Європейські стандарти митного законодавства» складається з трьох підрозділів, в яких охарактеризовано основні стандарти

регулювання митних відносин в ЄС та особливості європейського регулювання і забезпечення реалізації митних стандартів ЄС.

У *підрозділі 2.1. «Європейські стандарти регулювання митних відносин»* запропоновано стандарти митного законодавства ЄС системно поділяти на групи: загальні митні стандарти ЄС (Установчі договори ЄС, цінності ЄС, принципи права ЄС); спеціальні митні стандарти ЄС (Модернізований митний кодекс ЄС (ММК ЄС), Комбінована номенклатура Європейського Союзу, Єдиний митний тариф (ЄМТ) та акти інститутів ЄС зобов'язувального характеру у формі регламентів, директив, рішень, конвенцій, актів представників держав-членів, що засідають у Раді ЄС; кореляційні митні стандарти ЄС – акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва, створених у рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС; інструментальні митні стандарти ЄС – акти, що безпосередньо спрямовані на забезпечення процесу наближення митного законодавства третіх країн до стандартів ЄС (Митні прототипи ЄС, програми технічної допомоги тощо).

Проаналізовано процес формування стандартів митного законодавства ЄС та специфіку джерел митного права ЄС як актів первинного та вторинного права спільноти, а також актів міжнародного права.

У *підрозділі 2.2. «Особливості європейського (регіонального) забезпечення та реалізації митних стандартів»* проаналізовано процес удосконалення *acquis communautaire* ЄС державами-членами як у цілому, так і окремих його частин, у галузі митного регулювання. Охарактеризовано вплив *acquis communautaire* ЄС на митне законодавство України. Проведено аналіз внутрішнього ринку ЄС та координацію його економічної, податкової та митної політик держав-членів ЄС. Процес формування внутрішнього ринку ЄС та функціонування митного союзу ЄС є свідченням розвинутої та працюючої системи регіонального функціонування та реалізації митних стандартів ЄС.

Встановлено, що заходи, які стосуються оновлення *acquis communautaire* ЄС, пов'язані із внесенням змін до актів її первинного та вторинного законодавства, і, як наслідок, – до положень національних митних законодавств як держав-членів ЄС, так і держав-кандидатів на вступ до ЄС. Саме тому, увагу акцентовано на необхідності у процесі стандартизації митного законодавства України проведення моніторингу приєднання ЄС до багатосторонніх митних угод та змін у митному законодавстві ЄС.

У *підрозділі 2.3. «Двостороннє регулювання митних стандартів»* досліджено основну форму діяльності митних органів України – двостороннє співробітництво, яке реалізується шляхом укладення відповідних угод. Представлено, що митне співробітництво з ЄС у рамках угод спрощує механізм впровадження митних стандартів, оскільки безпосередня співпраця митних адміністрацій сторін збільшує

оперативність взаємодії митних адміністрацій. Проаналізовано, що такі угоди базуються на моделі угод про адміністративну допомогу в митних справах, а також відповідають елементам протоколу про взаємну допомогу адміністративними органами в митних справах Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС і роблять механізми двосторонніх угод доволі гнучкими, здатними адаптуватися різно до умов співробітництва з різними країнам.

Розглянуто регіональний аспект забезпечення та реалізації митних стандартів ЄС в Україні. Встановлено, що однією з основних форм діяльності національних митних органів є двостороннє співробітництво в рамках Україна – ЄС, яке реалізується шляхом укладення відповідних угод. Обґрунтовано, що митне співробітництво в рамках угод спрощує механізм впровадження митних стандартів ЄС.

У розділі 3 «Адміністративно-правові основи реалізації європейських митних стандартів» розкрито основні аспекти діяльності органів державного управління та їх повноваження у контексті дослідження, сформовано концепцію адміністративно-правових форм та запропоновано типологію методів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

У підрозділі 3.1. «Основні напрямки наближення митного законодавства України до стандартів ЄС» досліджено тенденції реформування інституційних та організаційних основ державного управління фіскальної службою України у контексті наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Зазначений в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС підхід стосовно бачення подальшої співпраці України та ЄС в галузі розвитку митного законодавства України реалізовується шляхом наближення митного законодавства України до стандартів ЄС.

Обґрунтовано підходи до форм діяльності суб'єктів владних повноважень щодо апроксимації митного законодавства України до стандартів ЄС, у рамках якої правовими формами апроксимації національного митного законодавства до стандартів ЄС є способи зовнішнього вираження процесу апроксимації, які відіграють роль юридичних фактів, що призводять до виникнення, зміни або припинення означених правовідносин у сфері державної митної політики, правові форми призводять до юридичних наслідків, а результати неправових переходять у правові і лише через них впливають на динаміку правової реальності.

У підрозділі 3.2. «Адміністративно-правові форми та методи наближення митного законодавства України до стандартів ЄС» сформовано та обґрунтовано концепцію адміністративно-правових форм наближення митного законодавства України до стандартів ЄС як спосіб зовнішнього вираження владного та управлінського впливу у сфері наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, яких

запропоновано класифікувати на традиційні (видання адміністративних актів, укладення адміністративних договорів) та нетрадиційні (застосування принципів та практик ЄС, реалізація публічно-приватного партнерства).

Запропоновано типологію методів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у залежності від ступеня обов'язковості імплементації конкретних норм у законодавство України: метод безумовної реалізації стандартів ЄС, метод виняткових стандартів, метод селекційної стандартизації та метод найменшого стандарту.

У *підрозділі 3.3. «Організація процесу реформування митного законодавства України відповідно до Угоди про асоціацію»* досліджено еволюцію національної системи здійснення митної справи в Україні у контексті наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у сфері повноважень суб'єктів управління, що є основними інструментами та механізмами в системі українського митного законодавства, яка відповідає б митним стандартам ЄС.

Досліджено окремі аспекти діяльності системи органів державного управління та проаналізовано їх повноваження в контексті реалізації наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС. Розкрито організацію процесу наближення митного законодавства України до стандартів ЄС через існуючу систему органів державного управління, запропоновано механізми її удосконалення тощо.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження адміністративно-правового забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС дозволило зробити ряд **Висновків** та пропозицій:

1. Запропоновано процес наближення митного законодавства України до стандартів ЄС поділяти на чотири історичні етапи: 1) 1990 – 1994 рр. – входження України до процесів міжнародного митного співробітництва; 2) 1994 – 1998 рр. – сприйняття європейських стандартів з власної ініціативи після підписання УПС; 3) 1998 – 2013 рр. – реалізація Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу та виконання умов для підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; 4) з 2014 р. – реалізація вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

2. Виокремлено два способи реформування законодавства України відповідно до міжнародних зобов'язань: «гармонізація» – вирівнювання національних митних процедур та формальностей відповідно до тих, яких визначено актами митного законодавства ЄС; «стандартизація» – безпосереднє застосування прийнятих у ЄС форматів для виконання митних формальностей, подання документів та обміну інформацією. Обґрунтовано, що поняття «наближення митного законодавства» має дуалістичну природу, одночасно характеризуючи цілеспрямований

інтеграційний процес реформування законодавства України та результат такого процесу, що має вираження у підвищенні ступеня відповідності національного митного законодавства європейській практиці та стандартам.

3. Під поняттям «стандарт митного законодавства» слід розуміти загальноприйняте та універсальне правило, що формується та використовується в рамках міжнародної співпраці держав та міжнародних організацій із митних питань, безпосереднім об'єктом регулятивного впливу якого є правотворча та правозастосовча діяльність національних держав.

4. Запропоновано структуру стандарту митного законодавства України, яка затверджуватиметься центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової та митної політики у відповідності до Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, яка затверджується Кабінетом Міністрів України. Так, структуру стандарту митного законодавства України представлено розглядати як систему, що містить у собі такі елементи: 1) класифікація у залежності від інтенсивності практичної реалізації та ступеня обов'язковості імплементації в національне законодавство України: безумовне виконання – прийняття нормативно-правових актів, що повністю відповідають нормам митного права ЄС, обов'язковість яких передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС; селекційна стандартизація – вибіркове дотримання митних стандартів ЄС, які, згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, не є обов'язковими; метод найменшого стандарту – застосування національного законодавства України з урахуванням митних стандартів ЄС, обов'язковість яких визначено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС; виняткова реалізація – прийняття нормативно-правових актів, відмінних від стандартів ЄС, як засіб урахування національних інтересів України; 2) посилання на міжнародне зобов'язання, яке вирішує реалізація запропонованого стандарту ЄС в Україні; 3) спосіб наближення до стандартів ЄС з огляду на його мету, що визначається в залежності від інтенсивності практичної реалізації та залежить від ступеня обов'язковості імплементації в українське законодавство, реалізується шляхом прийняття нових нормативно-правових актів або зміною установлені практики регулювання предмета правовідносин; 4) строки реалізації; 5) суб'єкт або структурний підрозділ уповноваженого органу, відповідальний за підготовку, організаційне забезпечення та контроль імплементації стандарту ЄС.

5. Запропоновано класифікацію стандартів митного законодавства ЄС: а) загальні митні стандарти ЄС – норми установчих договорів, цінності ЄС та принципи права ЄС, які визначають загальні вимоги до організації публічного адміністрування у країнах, що здійснюють наближення до *acquis communautaire* ЄС; б) спеціальні митні стандарти ЄС – акти, що безпосередньо регулюють митні процедури та формальності ЄС у формі

регламентів, директив, рішень, угод та актів окремих держав-членів; в) кореляційні митні стандарти – акти інституцій ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва, створені у рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС; г) інструментальні митні стандарти – акти ЄС, що безпосередньо спрямовані на забезпечення процесу наближення митного законодавства третіх країн – Митні прототиби ЄС (Customs Blueprints), програми технічної допомоги тощо.

6. Запропоновано концепцію адміністративно-правових форм наближення митного законодавства України до стандартів ЄС як спосіб зовнішнього вираження владного та управлінського впливу у сфері наближення українського митного законодавства до стандартів ЄС. Такі форми класифіковано на традиційні (видання адміністративних актів, укладення адміністративних договорів) та нетрадиційні (застосування принципів та практик ЄС, реалізація публічно-правотного партнерства).

7. Запропоновано типологію методів наближення митного законодавства України до стандартів ЄС у залежності від ступеня обов'язковості імплементації конкретних норм у національне законодавство: метод безумовної реалізації стандартів ЄС – полягає в реалізації наближення до стандартів ЄС шляхом їх безпосереднього виконання, але не шляхом рецепції права, а заборона національним інститутам приймати законодавство, яке прямо або опосередковано не узгоджується з нормами права ЄС; метод виняткових стандартів – полягає у тому, що законодавець може приймати національне законодавство, відмінне від стандарту ЄС, лише як виняток та за згодою ЄС; метод селекційної стандартизації – держава зобов'язана неухильно дотримуватися обраних нею митних стандартів ЄС та реалізовувати їх; метод найменшого стандарту – полягає у забезпеченні встановлення необхідного мінімуму відповідності стандартам законодавства ЄС або правового регулювання на його рівні, але національний законодавчий орган не обмежений у прийнятті норм, які можуть бути відмінними від стандартів ЄС.

8. Запропоновано у складі Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції Міністерства фінансів України створити експертну групу із зовнішньої торгівлі та державної митної політики. Основними завданнями експертної групи визначено: реалізацію процесу стратегічного планування щодо стандартизації митного законодавства у відповідності до вимог ЄС; розробку найбільш ефективних механізмів реалізації митних стандартів ЄС; розробку проектів нормативно-правових актів; організацію експертного обговорення реформування митного законодавства України.

9. Встановлено, що адміністративно-правові механізми наближення митного законодавства України до стандартів ЄС мають реалізуватися з урахуванням та захистом національних інтересів з метою ефективного

забезпечення стабільності основних принципів митного законодавства України. Механізм захисту національних інтересів має спрямовуватися та координуватися Урядом України відповідно до визначеної ним Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, і безпосередньо реалізовуватися профільним міністерством. Захист національних інтересів може бути реалізовано шляхом здійснення оцінки відповідності митних стандартів ЄС інтересам України з наданням профільним міністерством, відповідно до повноважень, висновку щодо відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам держави та їх відповідності національному законодавству з аналізом можливих результатів та мети впровадження стандартів ЄС, за умови їх реалізації в Україні.

10. Запропоновано внести зміни до Митного кодексу України з метою унормування стандартизації митного законодавства:

ст. 4 Митного кодексу України доповнити п. 53-1) такого змісту:

«п. 53-1) стандарт митного законодавства – встановлений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, стандарт, що використовується для розробки проектів нормативно-правових актів та містить відомості щодо ступеня обов'язковості, посилання на відповідну норму міжнародно-правового акта або права ЄС, способу наближення, строку реалізації, структурного підрозділу, відповідального за підготовку, організаційне забезпечення та контроль імplementації»;

доповнити Митний кодекс України ст. 7-1 такого змісту:

«Стаття 7-1 Наближення законодавства з питань державної митної справи до законодавства ЄС

1. Наближення законодавства України з питань державної митної справи до законодавства ЄС здійснюється відповідно до Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, яка затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням міжнародних зобов'язань на основі висновку щодо відповідності національним інтересам України.

2. Висновок щодо відповідності наближення митного законодавства України до митного стандарту ЄС має ґрунтуватися на оцінці усіх інтересів, враховуючи інтереси національних виробників, імпортерів, експортерів, споживачів, економічні та політичні інтереси України.

Зацікавлені сторони під час розробки Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС та змін до неї можуть подавати Кабінету Міністрів України свої пропозиції та коментарі щодо факторів національних інтересів України.

3. Стратегія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, виходячи з міжнародних зобов'язань та національних інтересів України, визначає пріоритетність та спосіб імplementації норм митного законодавства ЄС:

безумовне виконання – прийняття нормативно-правових актів, що повністю відповідають нормам митного права ЄС, обов’язковість яких передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

селекційна стандартизація – вибіркове дотримання митних стандартів ЄС, які не є обов’язковими згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

метод найменшого стандарту – застосування національного митного законодавства України з урахуванням митних стандартів ЄС, обов’язковість яких визначено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

виняткова реалізація – прийняття нормативно-правових актів, відмінних від стандартів ЄС, як засіб урахування національних інтересів України.

4. Відповідно до Стратегії наближення митного законодавства України до стандартів ЄС центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, розробляє стандарти митного законодавства, які використовуються при підготовці проектів нормативно-правових актів.».

11. Запропоновано Положення про Міністерство фінансів України доповнити пунктом 18¹ такого змісту: «Здійснює оцінку відповідності митних стандартів ЄС національним інтересам України та підготовку відповідного висновку з аналізом можливих результатів та мети наближення митного законодавства України до стандартів ЄС».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Биков І.О. Історія наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 48–54.

2. Биков І.О. Деякі питання імплементації європейських митних стандартів до законодавства України. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 124–127.

3. Биков І.О. Україна як суб’єкт правовідносин у сфері реалізації європейських митних стандартів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. № 6. Т. 2. С. 35–38.

4. Биков І.О. Україна – ЄС: особливості двосторонньої реалізації митних стандартів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. № 42. С. 158–162.

5. Биков І.О. Європейські митні стандарти. *LexPortus. Юридичний науковий журнал*. 2017. № 1. С. 147–155.

6. Вukov I.O. Ukrainian customs legislation approximation to EU standards. *Міжнародний науково-практичний правовий журнал «Legea si Vita» («Закон і Життя»)*. 2017. № 5. С. 19–21.

7. Биков І.О. Актуальні питання концепції наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 4. С. 60–67.

Публікації апробаційного характеру:

1. Биков І.О. Наближення митного законодавства України до стандартів Європейського Союзу. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20 трав. 2016 р.): у 2 т. Т. 1. м. Одеса: Юрид. л-ра, 2016. С. 442–444.*

2. Биков І.О. Система джерел наближення митного законодавства до стандартів ЄС. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: Матеріали міжнар. наук. конф. (м. Львів, 27–28 січ. 2017 р.). м. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 58–60.*

3. Биков І.О. Апроксимація національного митного законодавства до стандартів ЄС. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 січ. 2017 р.). м. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 33–35.*

4. Биков І.О. Етапи наближення митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії в XXI ст.: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 січ. 2017 р.). м. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. С. 96–99.*

5. Биков І.О. Митні стандарти ЄС та Україна. *Право як ефективний суспільний регулятор: Матеріали міжнар. наук. конф. (м. Львів, 17–18 лют. 2017 р.). м. Львів: Західноукр. організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 59–62.*

6. Биков І.О. Система європейських митних стандартів. *Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 10–11 лют. 2017 р.). м. Херсон: Видав. дім «Гельветика», 2017. С. 82–86.*

7. Биков І.О. Деякі питання регіональної реалізації митних стандартів у Європейському Союзі. *Роль права та закону в громадянському суспільстві: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10–11 лют. 2017 р.). м. Київ: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 39–42.*

АНОТАЦІЯ

Биков І.О. Адміністративно-правове забезпечення наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2019.

Дисертація є науковим дослідженням наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, здебільшого полягає в удосконаленні національних митних стандартів, норм і положень, що є основою правозастосування та правореалізації. Визначено динаміку та запропоновано концепцію історичної періодизації наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, розкрито еволюційні та закономірні етапи означеного процесу. Розглянуто європейські стандарти регулювання митних відносин та виокремлено чотири їх основні групи: загальні митні стандарти ЄС, спеціальні митні стандарти ЄС, кореляційні митні стандарти ЄС та інструментальні митні стандарти ЄС.

Розкрито особливості європейського регіонального та двостороннього забезпечення та регулювання митних стандартів. Досліджено основні напрямки наближення митного законодавства України до стандартів ЄС. Адміністративно-правові форми наближення (апроксимації) національного митного законодавства до стандартів ЄС представлено як способи зовнішнього вираження змісту та суті владної управлінської діяльності. Обгрунтовано традиційні та нетрадиційні адміністративно-правові форми наближення митного законодавства до стандартів ЄС. Визначено та досліджено адміністративно-правові методи реалізації наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС. Запропоновано таку систему методів: метод безумовної реалізації стандартів ЄС, метод виняткових стандартів, метод селекційної стандартизації та метод найменшого стандарту. Здійснено аналіз організації процесу наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС, що відображений у повноваженнях суб'єктів державного управління.

Ключові слова: митне законодавство, митні стандарти, митне право ЄС, митне право України, наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, стандартизація законодавства, європейська інтеграція.

АННОТАЦИЯ

Быков И.О. Административно-правовое обеспечение приближения таможенного законодательства Украины к стандартам ЕС. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право (081 – Право). – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2019.

Диссертация является научным исследованием приближения таможенного законодательства Украины к стандартам ЕС, в основном заключается в совершенствовании национальных таможенных стандартов, норм и положений, являющихся основой правоприменения и правореализации.

Определена динамика и предложена концепция исторической периодизации процесса приближения национального таможенного законодательства к стандартам ЕС. Раскрыты эволюционные и закономерные этапы процесса приближения таможенного законодательства Украины к стандартам ЕС.

Рассмотрены европейские стандарты регулирования таможенных отношений. Предложено выделять четыре основные группы стандартов таможенного законодательства ЕС: общие таможенные стандарты ЕС, специальные таможенные стандарты ЕС, корреляционные таможенные стандарты ЕС и инструментальные таможенные стандарты ЕС. Рассмотрены особенности европейского регионального и двустороннего обеспечения и регулирования таможенных стандартов.

Исследованы основные направления приближения таможенного законодательства Украины к стандартам ЕС. Представлены административно-правовые формы приближения (аппроксимации) национального таможенного законодательства к стандартам ЕС как способы внешнего выражения содержания и сути властной управленческой деятельности. Обосновано определение административно-правовых форм приближения таможенного законодательства к стандартам ЕС как традиционные и нетрадиционные. Определены и исследованы административно-правовые методы реализации приближения национального таможенного законодательства к стандартам ЕС. Предложена система методов: метод безусловной реализации стандартов ЕС, метод исключительных стандартов, метод селекционной стандартизации и метод наименьшего стандарта. Осуществлен анализ организации процесса приближения национального таможенного законодательства к стандартам ЕС, отраженный в полномочиях субъектов государственного управления.

Ключевые слова: таможенное законодательство, таможенные стандарты, таможенное право ЕС, таможенное право Украины, приближение таможенного законодательства Украины к стандартам ЕС, стандартизация законодательства, европейская интеграция.

SUMMARY

Bykov I.O. Legal Administrative Support for Approximation of Customs Legislation of Ukraine to EU Standards. – Qualification research thesis as a manuscript.

Dissertation for an academic degree of the Candidate of Law (Doctor of Philosophy) in the major 12.00.07 – administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law (081 – Law). – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2019.

Approximation of the national customs legislation to the EU standards means essentially improvement of national standards, rules and regulations, which are a basis for administration and enforcement of the law.

The above circumstances have highlighted the need for separate academic presentation of legal administrative support for approximation of the national customs legislation to the standards of the European Union.

The first section identifies behaviour pattern and offers a concept for historical periodization of the process of approximation of the national customs legislation to the EU standards. The paper describes logical evolutionary stages of the process of approximation of the customs legislation of Ukraine to the EU standards.

The second section of the dissertation is dedicated to European standards governing customs relations. The author suggests distinguishing between four main groups of standards of the EU customs legislation: general EU customs standards; special EU customs standards; correlated customs standards of the EU and instrumental customs standards of the EU. The author has studied features of the European regional and bilateral support and governing of customs standards.

The third section contains description of the main trends in the process of approximation of the customs legislation of Ukraine to the EU standards. The paper presents legal administrative forms for approximation of the national customs legislation to the EU standards, as methods of external expression of the form and essence of governance. The author offers a substantiated suggestion to distinguish between conventional and unconventional legal administrative forms for approximation of the customs legislation to the EU standards. The author has identified and investigated legal administrative methods of approximation of the national customs legislation to the EU standards, and suggested the following system of methods: method of unconditional implementation of the EU standards, method of exclusive standards; method

of selective standardization and method of the minimum standard. The paper contains an analysis of organizational efforts for approximation of the national customs legislation to the EU standards reflected in powers of the government authorities.

Keywords: customs legislation, customs standards, customs law of the EU, customs law of Ukraine, approximation of customs legislation of Ukraine to the EU standards, standardization of legislation, European integration.

Підписано до друку 01.07.2019.
Формат 60×90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавництво ПП «Фенікс»
Свідоцтво ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел.: 7777-591.